

การจัดการศึกษาตามความสามารถในยุคดิจิทัล ตอนที่ 8

การจัดการศึกษาตามความสามารถ-จากแนวคิดสู่การดำเนินงานระดับภูมิภาค

(Competency-Based Education : From Conceptual to Region Implementation)

ดร.ชัชรินทร์ ชวนวัน ข้าราชการบำนาญ

สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา, 2566

แนวคิดการจัดการศึกษาตามความสามารถ (Competency-Based Education) ได้กำเนิดขึ้นในช่วงปี ค.ศ.1990 และแพร่หลายไปสู่ประเทศต่างๆ ทั้งในยุโรป เอเชีย และประเทศอื่นๆ ของโลกในศตวรรษที่ 21 ซึ่งจากการศึกษาเรียนรู้ที่ผ่านมาคงทำให้มีความรู้ความเข้าใจได้ว่า การศึกษาตามความสามารถ (CBE) เป็นปรัชญาการศึกษาที่มีพื้นฐานมาจากความเชี่ยวชาญในความสามารถซึ่งเป็นไปตามมาตรฐาน วัตถุประสงค์การเรียนรู้ และ/หรือทักษะที่ถือว่ามีความสำคัญต่อความสำเร็จของผู้เรียน การเรียนรู้ตามความสามารถจะส่งผลต่อความก้าวหน้าของนักเรียนให้มีความเชี่ยวชาญในความสามารถมากกว่าเวลาการนั่งเรียนหรือเวลาที่ใช้ในวิชาใดวิชาหนึ่งในการศึกษาแบบดั้งเดิม ในสังคมโลกที่กำลังก้าวสู่โลกแห่งดิจิทัล แนวโน้มและความสนใจใน CBE ขยายแนวคิดจากการดำเนินงานในระดับประเทศ (ส่วนกลาง) ไปสู่ในระดับภูมิภาค (จังหวัด/เขต/สถานศึกษา) ตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย (K-12) และผู้นำทางการศึกษา ผู้บริหาร นักการศึกษา และโรงเรียนได้เพิ่มความสนใจมากขึ้นเนื่องจากเป็นโอกาสในการดำเนินการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมการมีสิทธิ์เสรีของผู้เรียน การมีส่วนร่วมของนักเรียนที่เพิ่มขึ้น และเพิ่มความโปร่งใสในการจัดการศึกษาที่มากขึ้น ซึ่งไม่เพียงแต่มุ่งเน้นที่ทักษะและเนื้อหาเพื่อให้นักเรียนมีเชี่ยวชาญเท่านั้นแต่การดำเนินงานยังต้องการเวลาเพิ่มเติมเพื่อทำความเข้าใจแนวคิดสู่การดำเนินงานสู่ระดับภูมิภาคอีกด้วย

ข้อเขียนต่อไปนี้ ผู้เขียนจะนำเสนอแนวทางการจัดการศึกษาตามความสามารถในระดับภูมิภาค ซึ่งอาจหมายถึงสำนักงานการศึกษา องค์กรและหน่วยงานทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องระดับจังหวัด เขตการศึกษา หรือสถานศึกษา ที่ทำหน้าที่รับนโยบายการจัดการศึกษาจากกระทรวงหรือส่วนกลางมาดำเนินงาน ทั้งนี้เพื่ออาจเป็นประโยชน์ในการเห็นความสำคัญของผู้มีอำนาจและหันมาให้การสนับสนุนการดำเนินการจัดการศึกษาตามความสามารถให้เป็นรูปธรรม มุ่งมั่นที่จะเตรียมนักเรียนให้พร้อมสำหรับความสำเร็จและสร้างผู้เรียนตลอดชีวิตผ่านโปรแกรมนวัตกรรม การบูรณาการเทคโนโลยีขั้นสูง และความร่วมมือกับชุมชนท้องถิ่นตามทันกระแสโลกด้านการศึกษาในยุคปัจจุบัน

ความสำคัญของการนำการศึกษาที่เน้นสมรรถนะมาใช้ในบริบทจังหวัด

ความต้องการของสังคมที่เปลี่ยนแปลง ทำให้ CBE ขยายพื้นที่อย่างรวดเร็วในตลาดศึกษาระดับโลกและประเทศต่างๆ เนื่องจากช่วยแก้ปัญหาความท้าทายที่สำคัญ คือ การขาดแคลนบุคลากรที่มีความสามารถซึ่งเป็นที่ต้องการของอุตสาหกรรมทั้งในปัจจุบันและอนาคต การจัดการศึกษาตาม

ความสามารถ มีจุดมุ่งหมายเพื่อรองรับความหลากหลายในผู้เรียน จึงช่วยให้นักเรียนก้าวหน้าไปสู่ทักษะใหม่ๆ แสดงให้เห็นถึงความเชี่ยวชาญตามทักษะที่มีอยู่ เมื่อภาครัฐกำหนดนโยบายเพื่อนำระบบการจัดการศึกษาตามความสามารถมาใช้ในประเทศ จึงเป็นบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานทางการศึกษาทุกระดับต้องให้ความสำคัญโดยฉพาะหน่วยงานระดับภูมิภาคที่นำนโยบายไปสู่ระดับปฏิบัติ เพื่อการเตรียมนักเรียนให้มีความสามารถเป็นที่ต้องการและเป็นที่ยอมรับในตลาดแรงงาน

ประการแรก สำนักงานการศึกษาระดับภูมิภาค (จังหวัด/เขต/สถานศึกษา) ที่เป็นตัวแทนของกระทรวงการศึกษาในส่วนกลาง ต้องทำหน้าที่เป็นตัวกลางที่เป็นผู้นำแนวคิดและแนวทางปฏิบัติการจัดการศึกษาตามความสามารถ (CBE) มาดำเนินงาน ซึ่งจำเป็นต้องมีคณะกรรมการดำเนินงาน CBE ระดับภูมิภาค (จังหวัด/เขต/สถานศึกษา) อาจเรียกว่า “ **คณะกรรมการดำเนินงานการจัดการศึกษาตามความสามารถระดับจังหวัด/เขต/สถานศึกษา** ” ที่อาจประกอบด้วย ผู้บริหาร.....ผู้บริหารงานโครงการ..., ผู้เชี่ยวชาญการออกแบบการเรียนรู้และนวัตกรรม CBE , สมาชิกทีมงาน.....และอื่นๆ” มีบทบาทสำคัญที่ต้องแสดงภาวะผู้นำในสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ตามความสามารถ, การตัดสินใจที่จะกำหนดหลักการดำเนินงานและปรับสภาพแวดล้อมการศึกษาของจังหวัดให้สอดคล้องกับ CBE และการตัดสินใจดำเนินงานเพื่อความร่วมมือกันสนับสนุนนักการศึกษาของจังหวัด การทำความเข้าใจระบบการเรียนรู้ตามความสามารถให้ลึกซึ้งและปลูกฝังหลักปฏิบัติ CBE ภายในจังหวัด และสถานศึกษาในจังหวัดให้เป็นไปตามระบบการจัดการศึกษาตามความสามารถ (Competency-Based Education)

ประการที่สอง สำนักงานการศึกษาระดับจังหวัด มีการสื่อสารให้กับผู้บริหาร นักการศึกษา ครู-อาจารย์ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั่วทั้งจังหวัดที่สนใจเรียนรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดการศึกษาตามความสามารถ และเต็มใจที่จะร่วมมือและเรียนรู้การดำเนินงานระบบ CBE ร่วมกัน เพื่อสร้างโอกาสการได้มีส่วนร่วมกับผู้บริหารและครูของจังหวัด/เขต/สถานศึกษา กลุ่มผู้นำการจัดการเรียนรู้ ชุมชน โดยมุ่งเน้นไปที่หลักการออกแบบ CBE ทั้งนี้มุ่งหวังจะใช้พลังของการทำงานร่วมกันเพื่อเปลี่ยนแนวทางปฏิบัติไปสู่ให้นักเรียนให้มีความเท่าเทียมมากขึ้นและสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เสริมศักยภาพการจัดการเรียนรู้ตามความสามารถ

ประการที่สาม คณะกรรมการการศึกษาจังหวัด ผู้บริหารการศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้อง เรียนรู้และทำความเข้าใจ **คำจำกัดความที่ปรับปรุงใหม่ของความสามารถตามการศึกษา** อย่างลึกซึ้ง เพื่อแสวงหาแนวทางดำเนินงานการศึกษา CBE ในระดับจังหวัด เช่น

คำจำกัดความ CBE	แนวทางการดำเนินงาน
1. นักเรียนได้รับมอบหมายทุกวัน ในการตัดสินใจให้ทำเรื่องสำคัญเกี่ยวกับประสบการณ์การเรียนรู้ของตนเอง วิธีการสร้างสรรค์และประยุกต์ใช้ความรู้และการแสดงให้เห็นถึงการเรียนรู้ของตนเอง	จังหวัด..... สถานศึกษา.....

2. การประเมิน เป็นประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีความหมายเชิงบวก และเสริมสร้างศักยภาพให้กับนักเรียน ซึ่งให้หลักฐานที่ทันเวลากับส่วนเกี่ยวข้องและนำไปปฏิบัติได้
- จังหวัด.....
.....
สถานศึกษา.....
.....
3. นักเรียนได้รับการสนับสนุนในเวลาที่เหมาะสมและแตกต่างตามความต้องการการเรียนรู้ของแต่ละคน
- จังหวัด.....
.....
สถานศึกษา.....
.....
4. ความก้าวหน้าของนักเรียนขึ้นอยู่กับหลักฐานความเชี่ยวชาญที่แสดงออก ไม่ใช่เวลานั่ง
- จังหวัด.....
.....
สถานศึกษา.....
.....
5. นักเรียนเรียนรู้อย่างกระตือรือร้นโดยใช้เส้นทางและการเว้นจังหวะที่แตกต่างกันและหลากหลาย
- จังหวัด.....
.....
สถานศึกษา.....
.....
6. กลยุทธ์การสร้างความเท่าเทียมกันให้กับนักเรียนทุกคนฝังอยู่ในวัฒนธรรม โครงสร้าง การสอนของโรงเรียนและระบบการศึกษา
- จังหวัด.....
.....
สถานศึกษา.....
.....
7. ความคาดหวังร่วมกันที่เข้มงวดในการเรียนรู้ (ความรู้ ทักษะ และลักษณะนิสัย) มีความชัดเจน โปร่งใส วัดผล และถ่ายทอดได้
- จังหวัด.....
.....
สถานศึกษา.....
.....

ประการที่สี่ จังหวัด/เขต/สถานศึกษา เป็นผู้นำขยายการศึกษาและเรียนรู้ โดยจัดให้มีกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้หรือประชุมสัมมนาทางวิชาการ เพื่อนำเพื่อนร่วมงานจากโรงเรียนต่างๆมาร่วมประชุมสัมมนาเพื่อแบ่งปันการเรียนรู้ผ่านข้อเสนอเหล่านี้ รวมทั้งสนับสนุนให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาทีมระดับโรงเรียนโดยเป็นตัวแทนข้ามบทบาท โดยมีผู้บริหารและครูเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ร่วมกัน

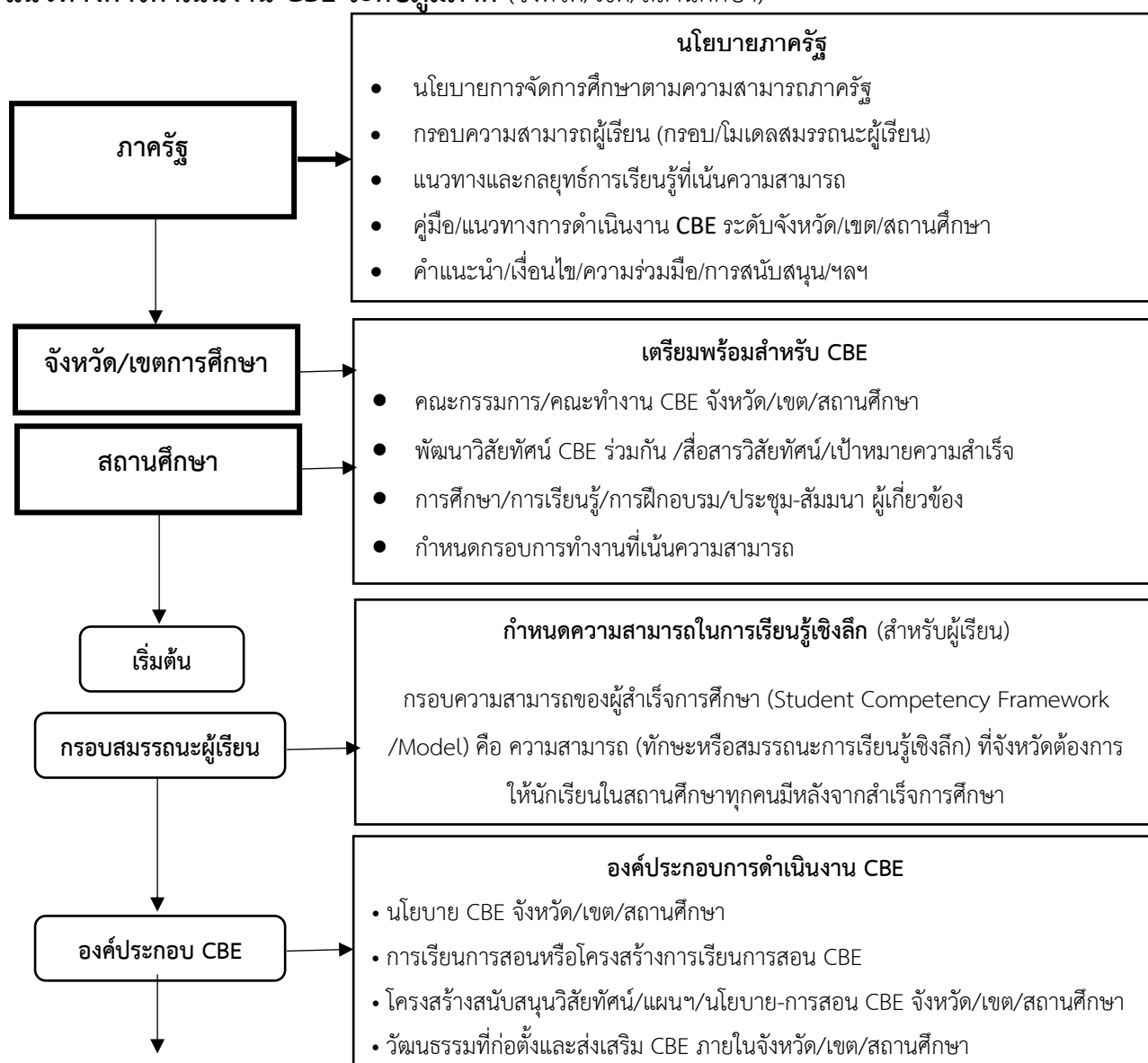
ประการที่ห้า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมร่วมกันไตร่ตรองประเด็นการจัดการศึกษาแบบ CBE สะท้อนถึงจุดแข็งทั้งด้านที่เกี่ยวข้องและด้านการเติบโตของโรงเรียนของตน หลังจากนั้นทีมต่างๆ ร่วมกันกำหนดขั้นตอนการดำเนินงาน CBE ที่เป็นไปได้ในบริบทของตนและพัฒนาแผนปฏิบัติการสำหรับขั้นตอนที่กำหนดสำหรับโรงเรียนและทีมของตนเอง

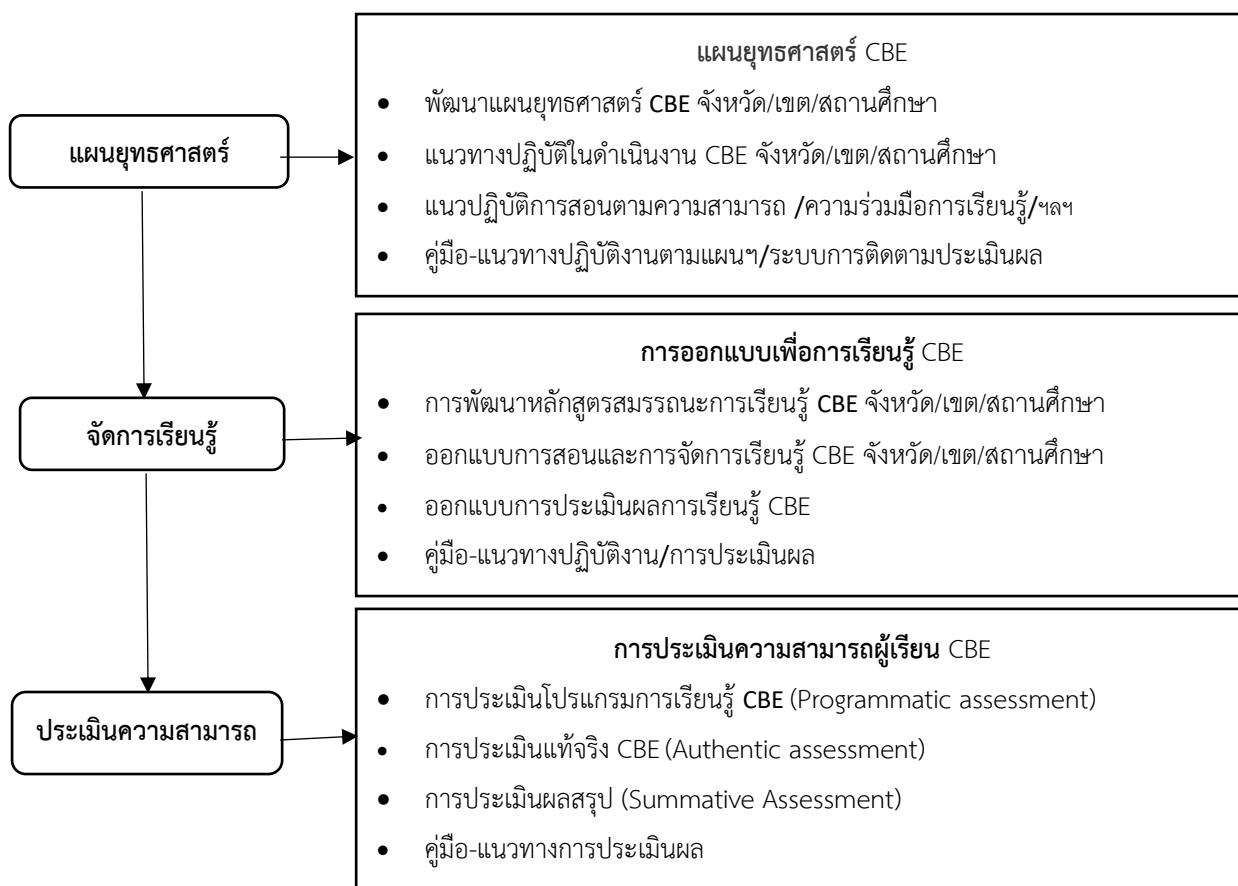
ประกาศที่หก จังหวัด/เขต/สถานศึกษา จัดกิจกรรมการเรียนรู้ CBE ร่วมกันด้วยการประชุมสัมมนา นักการศึกษาจากทั่วทั้งเขตจังหวัดมารวมตัวกันเพื่อแบ่งปันการเรียนรู้และระบุแผนปฏิบัติการสำหรับจังหวัด/เขต/สถานศึกษาในปีต่อไป (อาจจัดขึ้นในวาระเฉพาะหรือระหว่างการประชุมประจำปีของจังหวัด)

ประเด็นสำคัญที่ทีมนักศึกษาคควรระบุ เพื่อการดำเนินงาน CBE คือ

1. ประเด็นสำคัญที่ต้องการมุ่งเน้นดำเนินการภายในหลักการเฉพาะของการเรียนรู้ตามความสามารถ
2. กระบวนการระบบการจัดการศึกษาตามความสามารถของจังหวัด ที่ประกอบด้วย กรอบความสามารถ (สมรรถนะผู้เรียน), ระบบการจัดการเรียนรู้ เช่น หลักสูตร ผลลัพธ์ การสอน การเรียนรู้และการออกแบบระบบการประเมินประสิทธิภาพ
3. การพัฒนาทางวิชาชีพและการสนับสนุนที่มุ่งเน้นการเรียนรู้และการประเมินประสิทธิภาพผู้เรียน
4. การพัฒนาขีดความสามารถของผู้บริหารการศึกษา ครู เพื่อการยกระดับโมเดลการเรียนรู้
5. การสนับสนุนตามความต้องการเฉพาะของนักการศึกษาในจังหวัด การออกแบบเกณฑ์การให้คะแนน การให้คะแนนและการรายงานที่เท่าเทียมกันในระบบการศึกษาตามความสามารถ

แนวทางการดำเนินงาน CBE ระดับภูมิภาค (จังหวัด/เขต/สถานศึกษา)

คำอธิบายตัวอย่างการดำเนินงาน (บางประการ)

ขั้นเริ่มต้น -กำหนดความสามารถในการเรียนรู้เชิงลึก (สำหรับผู้เรียน)

หมายถึง การกำหนดภาพความสำเร็จตามความสามารถของผู้สำเร็จการศึกษา ประกอบด้วย ความสามารถในการเรียนรู้เชิงลึกที่จังหวัดต้องการให้นักเรียนในสถานศึกษามี เป็นทักษะหรือสมรรถนะเชิงลึกที่มีความจำเป็นต่อความสำเร็จของนักเรียนในจังหวัดทุกคนหลังจากสำเร็จการศึกษาและสนับสนุนการเรียนรู้ทั่วทั้งเขตการศึกษา (จังหวัด) เช่น

การสื่อสาร -communication

ความคิดสร้างสรรค์ -creativity

การทำงานร่วมกัน -collaboration

คุณลักษณะ -character

การคิดเชิงวิพากษ์ -critical thinking

ความเป็นพลเมือง -citizenship

สมรรถนะทั้งหมด จะถูกกำหนดเป็นมาตรฐานเพื่อการจัดการเรียนรู้ นั่นคือ กรอบ/โมเดล ความสามารถ (Competency Framework/Model) ซึ่งส่วนสำคัญ คือ ผลลัพธ์สมรรถนะ (Outcome) ที่จะถูกนำไปกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ หลักสูตรสมรรถนะ และการประเมินสมรรถนะต่อไป

ขั้นที่สอง - กำหนดแผนยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาตามความสามารถของจังหวัด

การพัฒนาแผนยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาตามความสามารถของจังหวัด เป็นดัชนีบ่งชี้ความสำเร็จอีกประการหนึ่งในการดำเนินงานของ CBE ซึ่งสอดคล้องกับกรอบ/โมเดลความสามารถนักเรียน (จากขั้นเริ่มต้น) และช่วยเป็นแนวทางในการตัดสินใจทั้งหมดภายในเขต แผนกลยุทธ์เป็นการวางรากฐานสำหรับการดำเนินงานระบบ CBE ที่จังหวัดทำ ซึ่งอาจประกอบด้วยประเด็นสำคัญหลายประการ เช่น แนวทางปฏิบัติในดำเนินงาน CBE ของจังหวัดและสถานศึกษา แนวปฏิบัติในการสอนตามความสามารถ (*teaching practices*) ความร่วมมือในการเรียนรู้ (*learning partnerships*) สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ (*learning environment*) และระบบการเรียนรู้ดิจิทัล (*digital learning*) เป็นต้น

ขั้นที่สาม - การออกแบบเพื่อการเรียนรู้

กรอบการสอนและการเรียนรู้ เป็นการออกแบบการเรียนรู้สำหรับนักเรียนทุกคน ขั้นนี้ คือ ระยะเวลาที่ 2 ของกระบวนการ CBE นั่นคือ การออกแบบระบบการพัฒนาหรือจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียน ประกอบด้วย การพัฒนาหลักสูตรสมรรถนะการเรียนรู้ (Learning curriculum : CBC), การสอนและการจัดการเรียนรู้สมรรถนะ (Teaching and Learning) และการประเมินผลการเรียนรู้ (Formative assessment)

การกำหนดนโยบาย การสอน โครงสร้าง และวัฒนธรรม เพื่อให้เป็นไปตามระบบ การศึกษาตามความสามารถอย่างแท้จริง หน่วยงานระดับจังหวัด/เขตการศึกษา/สถานศึกษา ควรใช้ องค์ประกอบ 7 ประการของ CBE มาเป็นหลัก และแสวงหาแนวทางเสริมความเข้มแข็งของ CBE ให้สำเร็จ ด้วยองค์ประกอบสี่ส่วนที่สนับสนุนนักเรียนทุกคนในการพัฒนาความรู้ ทักษะ และ ลักษณะนิสัย ได้แก่ การสอน โครงสร้าง และวัฒนธรรม

- นโยบาย : นโยบาย CBE ระดับจังหวัด/เขต/สถานศึกษา
- การสอน : การเรียนการสอนหรือโครงสร้างการเรียนการสอน CBE
- โครงสร้าง : โครงสร้างที่สร้างขึ้นเพื่อสนับสนุนนโยบายและการสอน CBE
- วัฒนธรรม : วัฒนธรรมที่ก่อตั้งเพื่อส่งเสริม CBE

การดำเนินงาน CBE ตามขั้นตอนต่างๆ หน่วยงานระดับภูมิภาค (จังหวัด/เขต/อำเภอ) ต้องมีความมุ่งมั่นตั้งใจและรอบคอบอย่างมาก เพื่อวางรากฐานและโครงสร้างของ CBE ซึ่งสนับสนุนแผนยุทธศาสตร์ และวิสัยทัศน์สำหรับการเรียนรู้ของนักเรียนในบริบทที่รับผิดชอบอย่างมีประสิทธิภาพ

บทสรุป

การเริ่มต้นดำเนินงานเพื่อมุ่งสู่การเรียนรู้ตามความสามารถโดยยึดตามสมรรถนะ ที่หน่วยงานระดับภูมิภาคจะต้องได้รับมอบหมายให้ดำเนินการอย่างแน่นอนเพื่อยกระดับการศึกษาแบบดั้งเดิมไปสู่แนวทางการจัดการศึกษายุคใหม่และยุคดิจิทัล เป็นความท้าทายของหน่วยงานเหล่านั้นที่จำเป็นต้องเอาชนะอุปสรรคของกรอบความคิดแบบเดิมๆ ที่อยู่ภายในบริบทพื้นที่ต่างๆ ซึ่งเป็นพื้นที่ดั้งเดิมและอนุรักษ์นิยมของเหล่านักการศึกษาและชุมชนการศึกษาแบบดั้งเดิม การพยายามทำให้ผู้คนคิดแตกต่างเกี่ยวกับการศึกษาใหม่จึงเป็นเรื่องค่อนข้างยาก แนวคิดเรื่องการศึกษาที่เน้นความสามารถ เช่น การเรียนที่ยืดหยุ่นตามจังหวะของตนเอง การให้โอกาสนักเรียนในการแสดงให้เห็นถึงความเชี่ยวชาญ รวมทั้งการนำเทคโนโลยีที่หลากหลายเข้ามาร่วมทำงาน การศึกษา CBE อาจทำให้เกิดความวิตกกังวลได้ทั้งในกลุ่มนักการศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชน การดำเนินงานจัดการศึกษาตามความสามารถระดับภูมิภาค (จังหวัด/เขต/สถานศึกษา) จึงเป็นความท้าทายที่สำคัญที่สุดที่เกี่ยวข้องกับการนำการศึกษาที่เน้นสมรรถนะมาใช้ ซึ่งเป็นการขยายแนวทางการปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการศึกษาแบบดั้งเดิมในการปรับให้สอดคล้องกับการศึกษาที่เน้นความสามารถและงานการศึกษาที่ต้องดำเนินการ เพื่อทำให้นโยบายการจัดการศึกษาตามความสามารถจากภาครัฐ (ส่วนกลาง) และวิสัยทัศน์การดำเนินงาน CBE ระดับภูมิภาคเป็นจริงและมั่นคง การดำเนินงานจัดการศึกษาตามความสามารถเชิงกลยุทธ์ จะเริ่มต้นด้วยการกำหนดสิ่งที่ภูมิภาค (จังหวัด/เขต/สถานศึกษา) ต้องการให้นักเรียนรู้และสามารถทำได้ (นั่นคือ การกำหนดกรอบความสามารถ (Competency Framework/Model) ซึ่งเป็นภาพความสำเร็จของผู้เรียนที่ต้องการ) นำไปสู่แผน (แผนยุทธศาสตร์) เพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจทั้งหมดภายในระดับภูมิภาค โดยยึดถือให้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง การวางแผนเชิงกลยุทธ์ช่วยให้หน่วยงานระดับภูมิภาค (จังหวัด/เขต/สถานศึกษา) มีความตั้งใจกับทุกสิ่งที่ตัดสินใจดำเนินงานเพื่อวางรากฐานสำหรับการศึกษาที่เน้นความสามารถ การนำผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องมารวมกันเพื่อสร้างวิสัยทัศน์สำหรับการเรียนรู้ร่วมกัน แสดงถึงความก้าวไปข้างหน้าในทิศทางของการศึกษาที่เน้นความสามารถ การดำเนินงานที่มีองค์ประกอบสำคัญของนโยบาย การสอน โครงสร้าง และวัฒนธรรมอย่างมุ่งมั่นและตั้งใจ จะทำให้วิสัยทัศน์สำหรับ CBE ระดับภูมิภาคเป็นจริง ดังนั้น CBE จึงได้รับการคาดหวังให้เป็นแนวทางที่ยืดหยุ่นและมีประสิทธิภาพ ช่วยให้จังหวัด/เขต/สถานศึกษา และสถาบันการศึกษาต่างๆ แสดงออกถึงภาวะผู้นำการดำเนินงาน CBE มอบประสบการณ์การเรียนรู้ที่ครอบคลุมและยั่งยืน ตอบสนองผู้เรียนทุกคนที่มีความต้องการการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพิ่มศักยภาพปมเพาะทักษะตลอดชีวิตให้นักเรียนได้ค้นพบความต้องการการเรียนรู้ของตนเองและกลายเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

.....